

ve, a közérdek gyakran épen nincs csorbitva, és ha a sértett a cselekmény megbüntetésére súlyt egyáltalán nem helyez, úgy annak nem sok ok van az állam büntető hatóságának működését elrendelni.

7. Dochow id. ért. a Holtzendorff-féle Handbuch IV. köt. 260. lapján.
8. Programma Parte speciale III. köt. 1831. §.
9. Habár e szétválasztást eddig még csak az osztrák javaslat kísérlette meg keresztül vinni, de feladatát nem sikerült megoldania, a mennyiben eme teljesen elkülönítendő két csoportot ismét nagy mértékben összevegyítette.

A BÜNVÁDI PERRENDTARTÁS MAGYARÁZATA.

III. kötet.

A bizonyítási jog általános tanai a bünvádi eljárás szempontjából.

Részletek

Grill. Budapest 1899.

I. Bevezetés.

A büntető törvénykezés feladata: a való tényállás felderítése, a tárgyi igazság megállapítása, és ennek alapján, ha a terhelt bűnössége derült ki, a büntető törvények rendelkezéseinek alkalmazása, ellenkező esetben pedig a terhelt felmentése vagy az eljárás megszüntetése.¹

A végből, hogy ez a cél elérhető legyen, meg kell állapítani: vajjon a bünvádi eljárás szempontjából lényeges tények, vagyis azok, melyektől valamely intézkedés vagy valamely határozat hozása, vagy épen az egész pernek eldöntése függ, igazak-e?, mert a tárgyi igazság érvényre emelése csak úgy válik lehetségessé, ha azok a tények, a melyekre a bíróság határozatát alapítja, a valóságnak megfelelnek. Ennek kiderítésére szolgál a bizonyítás, vagyis az a perbeli tevékenység, a mely által a bíróság, illetőleg az eljárásra hivatott más hatóság vagy közeg /ügyész, csendőrség/ határozatára, illetőleg intézkedésére nézve lényeges valamely ténynek valódisága vagy valótlansága megállapítva lesz.²

A bizonyítás rendszerint összetett, complex tevékenységből áll. Azok a tények ugyanis, a melyek valamely concret bűnper szempontjából jelentőséggel bírnak, melyeknek valóságáról vagy valótlanságáról tehát a bírónak, ügyésznek vagy hatósági tagnak meggyőződést kell szereznie - a tettenkapás, illetőleg a főtárgyaláson elkövetett bűncselekmények eseteit kivéve - nem a határozathozás szakában, hanem korábban merültek

fel és így a bíró vagy hatósági tag azokat közvetlenül rendszerint nem észlelheti, hanem csak a bizonyítási eszközök alkalmazása, illetőleg a már bizonyított tényekből közvetlenül vagy épen csak közvetve vont következtetés útján juthat valamely meggyőződésre.

Ez a bizonyítási eljárás rendszerint a perbeli cselekményeknek háromféle fokozatát tünteti fel. Mindenekelőtt a vádló vagy a terhelt megnevez a nézete szerint megfelelőnek mutakozó bizonyítási eszközöket és indítványozza a bizonyítás felvételét, ha pedig a felek nem terjesztenek elő ilyen indítványt, a nyomozás alatt a kir. ügyészség, vagy a nyomozást vezető rendőri hatóság, illetőleg a vizsgálat során a vizsgáló bíró illetőleg a vádtanácsos, a pernek későbbi szakában pedig az ítélő bíróság hivatalból rendeli el azt a bizonyítás-felvételt, melyet a való tényállás megállapítása végett szükségesnek tart.

Ezután következik maga a bizonyítás-felvétel. A bíróság illetőleg az eljáró hatóság vagy annak valamely tagja kihallgatja a felek által hivatkozott vagy a határozatban hivatalból megjelölt tanukat, felolvassa a lényegesnek talált okiratot, megtartja a szükséges szemlét, szóval alkalmazza a megfelelő bizonyítási eszközt, amint az ezen bizonyítási eszköz természetének megfelel, vagy a mint a törvényben elő van írva.

Ezután következik egy logikai művelet: a bizonyítási eszközben rejlő bizonyítási ok bizonyítás erejének mérlegelése, a mely ismét az értelemnek többirányú munkálkodását teszi szükségesé. Meg kell állapítani a bizonyítás-felvétel eredményét; ezenfelül a döntésre hivatott hatósági tagnak vagy esküdtnak vizsgálnia kell a szóban forgó tény mellett és ellen szóló körülményeket és okokat és az öntudatnak, az általános emberi tapasztalásnak és a logikának törvényei szerint okszerűen meg kell állapítania az alkalmazott bizonyítási eszközökben fekvő bizonyítási okok bizonyító erejét³; végül következtetést kell vonnia arra nézve, hogy a bizonyítandó tényt valónak vagy valótlannak tartja-e. Ezen logikai művelet folyamán lesz a bizonyítási eszközből bizonyítási

ok, vagyis olyan ok, mely a mellett szól, hogy a hatóságnak döntésre hivatott tagja vagy az esküdt a bizonyítandó ténykörülmenyt valódi, vagy valótlannal gyanánt fogadja el.

A bizonyítás eredményének megállapítása és a bizonyítási okok mérlegelése olyan értelmi tevékenység, melyet nem mindig a bizonyítási eljárás befejezése után kell végezni, hanem a mely gyakran még a bizonyítás közben felmerül, mert már a bizonyítás alatt valami meggyőződés keletkezik a hatóságnak határozásra hivatott tagjában vagy az esküdtben, a bizonyítandó ténykörülmeny valódisága vagy valótlansága felől. Ennyiben - azonban szerintem csak a mindennapi, egyszerű, könnyen áttekinthető ügyekben - igaz van Glaser-nek (Hb. I. kötet 342. 1.7) abban, hogy a határozatot hozó bírónak vagy esküdtnak csak öntudatát, lelkiismeretét kell megkérdeznie a felől, hogy felismerje: meg van-e győződve valamely ténykörülmenynek valóságáról vagy valótlanságáról és ha a bíró vagy az esküdt lelkiismeretes, vagyis szándékosan nem tagadja meg meggyőződését, s nem határoz könnyelműen, hanem csak beható megfontolás és mérlegelés alapján, akkor belső meggyőződését nyugodtan fogadhatja el határozatának alapjául.

Bonyolultabb ügyekben azonban két körülmény teszi nehezzé a tárgyi igazság megállapítását. Az egyik: hogy a hatóság tagjának vagy az esküdtnak a ténykörülmenyek felismerésére szolgáló képessége gyakran hiányos és nem megfelelő, hisz minden ember könnyen tévedhet és e mellett nem mindenkinek van egyforma ítélő tehetsége, különösen bizonyos fajú ténykörülmenyek felismerésére. A másik, hogy bonyolultabb ügyekben az, a kinek dönteni kell nem mindenütt jut arra a határozott meggyőződésre, hogy a szóban forgó ténykörülmeny való, vagy nem való, hanem nagyon gyakori, mikép a hatóság tagja vagy az esküdt, midőn a bizonyítás eredményét vizsgálja, arra jut, hogy a szóban forgó ténykörülmenyek mind valószínűsége, mind valószínűtlensége mellett szólnak bizonyos okok s ennél fogva nem határozott meggyőződése, hanem csak ingadozó vélekedése támad. Végre, ha a szóban forgó ténykörülmenyre nézve a hatóság tagjá-

nak vagy az esküdtnak lelkében sem a valóságnak, sem a valótlanágnak gyanuja nem tulnyomó, akkor ő ez irányban kétségben lesz.⁴

Mindezekhez járul, hogy a bizonyító eszközök gyakran megbizhatatlanok, vagy tökéletlenek. Eltekintve a tanuknak vagy szakértőknek kivételes rossz akaratától, - a tanuk sokszor tévednek, sőt elfogultságukban helytelenül észlelik a tényeket, a szakértők helytelen elméletek befolyása alatt állhatnak, a bizonyító okirat hamisított lehet, stb.

Ennélfogva a bizonyítás eredménye nem lesz feltétlen, apodicticus, u.n. matematikai bizonyosság, hanem több-kevesebb valószínűség. Megtörténhetik, hogy a perbeli lényeges tényt maga a hatóság tagja vagy az esküdt olyan kétségtelennek tekinti, hogy valótlanágát egyenesen kizártnak tartja és mégis a tárgyi igazság nem egyezik meg a határozat hozójának egyéni meggyőződésével. Lehetséges az is, hogy az ítélet hozatalára hivatott egyén kétségben van a tény valósága vagy valótlanága felől, azonban - minthogy, ha egyáltalán határozni akar, nem engedheti át magát abszolút skepsisnek, - túlteszi magát a kétségeken. Előfordulhat az is, hogy a bíró vagy az esküdt lelkében egyformán felmerülnek és így egymást mintegy paralizálják a bűnösség mellett és ellen szóló okok és ilyenkor az "in dubio mitius" elvének kell érvényesülnie. Nagyon gyakori végre az, hogy a határozat hozója tulnyomónak találja a valamely irányban felmerült bizonyítási okokat, azonban határozatának meghozása után el kell ismernie, hogy az ellenkező irányu döntés mellett is komoly okok szólnak.

Mindezekből következik, hogy a tárgyi igazság, melyet büszkén tűzünk ki a büntető ítékezés céljául, az emberi intézmények gyarlósága folytán gyakran lesz érvényre emelve, hanem helyébe csak subjectiv vélekedés, vagyis a bizonyításnak az az eredménye lép, melyet a bíró vagy esküdt - habár tévesen - valónak tart.⁵ A bíróság meggyőződése nem absolute igaz lesz, hanem csak subjective - vagyis a bíróság tagjai számára - igaz. Minden esetre törekedni kell arra, hogy ez

az ellentét e lehető minimalis esetekre legyen szorítva, s a bírói meggyőződés olyan tényeken alapuljon, melyek már magukban véve bizonyosak vagy legalább, hogy a bizonyítandó ténykörülmények a kétségtelenül biztos tényekkel olyan okozati összefüggésben álljanak, hogy az utóbbiból következzenek; végre, hogy a bíróság határozata több embernek megegyező egyetértésén alapuljon.

A mennyiben valamely igazságügyi hatóság olyan kérdésre nézve intézkedik, illetőleg a büntető bíróság olyan kérdés felett dönt, a mely az anyagi büntetőjog alkalmazása szempontjából releváns, annyiban a bizonyítás eredményének a hatóság tagjában illetőleg a bíróban vagy az esküdtben rendszerint teljes meggyőződést kell kelteni az eldöntendő tény valósága vagy valótlanága felől.

Számos esetben azonban, különösen pedig akkor, ha valamely, csupán a bünvádi eljárás szempontjából lényeges tény forog szóban, B.P.-ünk megelégszik azzal, hogy az illető tény valószínűvé tétessék.⁶

A valószínűvé tétel akkor áll be, ha az illető fél olyan adatokat, iratokat, bizonyítványokat stb. mutatott be, vagy legalább olyan adatokra hivatkozik, a melyek felderítése után az eljáró hatóság tagja, illetőleg a bíró vagy az esküdt legalább hisz, vagy alaposan hisz a szóban forgó tény valóságában. A mennyiben azonban a törvény megelégszik a valószínűvé tevessel, nem szükséges, hogy a döntésre hivatott, a szóban forgó tény valóságáról teljesen meg legyen győződve.⁷

A valószínűvé tétel minden eszközzel történhetik, a mi egyáltalán alkalmas meggyőződés keltesére. Az eredményt az eljáró hatóság tagja, a bíró vagy az esküdt természetesen szabadon mérlegeli.

Habár törvényünk szó szerint nem sorolja is ide, mégis a valószínűvé tétellel analog az a tevékenység is, a mit a felek más processualis kérdések eldöntése előtt kifejtenek. Ilyenek gyanánt említhetem fel a B.P.-ünk 68. §-a első bekében, a 131. §. 2, 141. §. 2. és 3. pontjaiban, 171.,

173-174., 176., 231. stb. §-aiban foglalt rendelkezéseket.

Még többször használja törvényünk a "gyanu", illetőleg nyomatékos gyanu megjelöléseket, melyek szintén a bírói meggyőződésnek egy kisebb fokára utalnak.⁸

III. Bizonyítási rendszerek és a modern bizonyítási jog vezérelve.

Annak eldöntését, hogy a bíróság milyen bizonyító anyag alapján ítéljen és mit tekintsen bizonyítottnak, a törvényhozás és az eljárási gyakorlat a szó nemes értelmében vett büntető igazságszolgáltatás fejlődésének mindegyik szakában elvonni kívánta a bíróság tagjainak teljes önkényétől. A bizonyítási jog elméletének beható tárgyalása és minden oldalú vizsgálata azonban csak századunk negyedik évtizedétől fogva kezdődik és ettől az időtől kezdve különböztet meg az eljárási jog tudománya különböző bizonyítási rendszereket, még pedig azon alapgondolat nyomán, mely a bizonyítási jog törvényhozási szabályozásánál vagy az eljárási gyakorlatban érvényre emelve volt. Doctrinár szempontból, - és eltekintve most az egyes rendszerek alfajaitól, - három főrendszert lehet megkülönböztetni, úgy mint: a szabad, a kötött vagy törvényes és a egyes bizonyítási rendszert.

A szabad bizonyítási elmélet érvényesül akkor, ha kizárólag a hatóság eljáró tagjának illetőleg a bírónak vagy az esküdtnak belátásától függ, hogy mit fogadjon el bizonyító eszköz gyanánt és a bármily alakban használt bizonyító eszköz alapján mit tekintsen bizonyítottnak.

Kötött /törvényes/ bizonyítási rendszer van hatályban, abban a jogban, melyben a törvény határozza meg, hogy minő bizonyító eszközökkel lehet élni, továbbá, hogy ezeket milyen alakban lehet felhasználni és ha a törvényes bizonyító eszközöket a kellő formában használták, mit kell, vagy legalább mit szabad bizonyítottnak tekinteni. Ehhez képest a kötött bizonyítási rendszer

igenleges vagy nemleges alakban jelentkezhetik.

A vegyes rendszernek nagyon sokféle alakja lehet. Lehetséges pl. hogy a törvény a bizonyító eszközöket és használatuknak módját tüzetesen és kötelező erővel meghatározza, és csupán a bizonyító eszközökben rejlő bizonyító okok erejének mérlegelését bizza a bíró belátására. Lehetséges továbbá, hogy a törvény a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvét veszi alapul, azonban egyes irányokban mégis megköti a bírói belátást.

1. A kötött rendszernek időrendben első alakja a fennebb /II. c. és d. alatt/ már tüzetesen tárgyalt positív törvényes bizonyítási rendszer. Lényege az, hogy a bíró valamely vitás perbeli tényt nem vehet bizonyítottnak, különösen nem állapíthatja meg a terheltnek bűnösségét, ha a törvényben vagy az eljárási gyakorlatban előre meghatározott bizonyos minőségű és mennyiségű bizonyítékok meg nem szerezhettek. Ez esetben tehát magából a törvényből következik, hogy felmentést kell kimondani. Ha ellenben ilyen előre meghatározott minőségű és mennyiségű bizonyíték fenforog, akkor a bíró köteles az illető tényt minden körülmények között bebizonyítottnak tekinteni, és a mennyiben a szóban forgó bizonyítékok a terheltnek bűnössége mellett szólnak, tekintet nélkül arra, hogy meg van-e arról győződve, a terheltet elítélni pusztán azon az alapon, mert maga a tételes jogforrás a szóban forgó bizonyíték fenforgása mellett vélelmezi a terhelt bűnösségét.

Az igenleges kötött bizonyítási rendszer mellett tehát a bírónak tevékenysége mintegy matematikai művelet végzésére: annak constatálására szorítkozik, hogy fenforognak-e a törvényben meghatározott feltételek és a döntésre nézve teljesen közömbös az, hogy azon eredmény, a mely a bizonyítás szabályainak alkalmazásából előáll, megegyez-e a bírónak meggyőződésével?

Habár a doctrina művelőit, a joggyakorlatot és a törvényhozásokat a bizonyítás szabályainak meghatározásában az a dicséretes törekvés vezette, hogy kizárják a bírói önkényt s lehetőleg megelőzzék azt, hogy a vádlottak kellő alap nél-

kül elítéltessenek;

habár továbbá a kötött bizonyítás abban a korszakban, midőn a halálbüntetés volt a rendes büntetési nem, jótékony hatást gyakorolt annál fogva, mert hiányos bizonyítékok mellett sokaknak életét megmentette;

mindamellett ez az anyagi igazság szempontjából teljesen tarthatatlan, mert a gyakorlati életnek kimeríthetetlen változatait lehetetlen előre meghatározott egy-két schema keretébe szorítani s ha a törvény mindkét irányban teljesen megköti a bírói meggyőződést, igazságtalanságra kényszerítheti a bírót vagy az esküdtet; egyrészt annyiban, hogy azt, a kit a bíró bűnösnek tart, nem lehet elítélnie, mert a törvényben vagy a joggyakorlatban megkivánt bizonyíték ellene meg nem szerezhető; másrészt azért, mert a bíró legjobb meggyőződése, lelkiismeretes aggodalmai daczára is kénytelen lesz azt, a kit ártatlannak tekint, bűnösnek kimondani akkor, ha a törvényes bizonyíték ellene szól.

2. Még a kérdésnek tüzetesebb dogmatikai vizsgálatát megelőzőleg, még mielőtt a kötött bizonyításnak árnyoldalai minden oldalról behatóan kimutatva voltak, a törvényhozások a XIX. század elejétől fogva öntudatlanul mindinkább áttértek a nemleges bizonyítási rendszerre. Ez pozitív irányban nem köti meg a bíró kezét; nem írja elő, hogy mit kell bizonyítottnak tekinteni, hanem negatív állítja fel a bírói meggyőződés korlátait. A nemleges bizonyítási rendszer értelmében ugyanis, a törvény vagy a bírói gyakorlat által meghatározott bizonyítási eszközöket csupán a bizonyítás minimuma gyanánt kell tekinteni, nevezetesen a bíróság a pernek valamely vitás ténykörülményét, különösen a terheltnek bűnösségét nem tekintheti bizonyítottnak, ha azt legalább bizonyos minőségű és mennyiségű bizonyíték nem bizonyítja; ha azonban van is ilyen és ennyi bizonyíték, a bíró dönt a felett, hogy a felmerült vagy megszerzett bizonyítékok alapján csakugyan bizonyítottnak vegye-e a szóban forgó ténykörülményt, különösen elítélhesse-e a terheltet. Ehhez

képest a negatív bizonyítási rendszer nem zárja ki teljesen a bíró szabad meggyőződését, hanem csupán - még pedig mindig a terhelt javára - korlátozza azt és a leglényegesebben különbözik a pozitívól abban, hogy a nemleges rendszer mellett a bíró soha sincsen kötelezve valakit egyéni meggyőződése ellenére elítélni, ellenkezőleg mindig teljes szabadságában áll, hogy a nem bűnösséget minden egyes esetnek konkrét körülményeihez képest megállapíthassa, illetőleg, hogy meggyőződését követve, felmenthesse a terheltet. A pozitív kötött rendszer mellett a bírónak szabad meggyőződése egyáltalában nem juthat érvényre; a negatív rendszer mellett a bíró követheti meggyőződését annyiban, hogy ha van is törvényes bizonyíték, mégis felmenthet, ellenben soha nem ítélheti el a terheltet, ha a törvényben meghatározott minőségű és mennyiségű bizonyító eszköz fenn nem forog.

A negatív kötött bizonyítási rendszer hívei a legujabb időkig kimerítően és jogi érvekkel is védték álláspontjukat. Nézetük szerint mind a gondolkodásnak alapvető szabályaiból, mind a jogi bizonyítás lényegéből, mind a tapasztalásból lehet vonni bizonyos általános feltételeket, melyeknek léte nélkül valamely tényt semmi esetben sem lehet bizonyítottnak tekinteni. A bizonyításnak ezeket a természetszerű szabályait tehát legalább is olyan negatív korlátok gyanánt kell felállítani, amelyek nélkül a bíró valamely tényt, különösen a terhelt bűnösségét nem tekintheti bizonyítottnak. A negatív bizonyítási elméletben tehát annak hívei a terhelt ártatlanságának leghatályosabb védelmét látják a bírói egyoldalúsággal és önkénnyel szemben, melyet csak akkor lehet kizárni, ha a törvényhozó minden bíró számára egyforma bizonyítási szabályokat állapít meg, ha lehetetlenné teszi, hogy a bíró vagy az esküdt határozatlan érzés, pusztá ösztön, esetleges ötletek szerint ítéljen és ehhez képest a bűnper eredménye attól a véletlentől függjön, hogy a döntésre hivatott bírónak kevesebb vagy több-e a tapasztalata és gyakorlati belátása, erősebb vagy gyengébb-e a könnyenhiúsége, sőt minő a pillanat-

nyi kedélyhangulata?

Felhozzák még e rendszer hívei, hogy törvényes bizonyítási szabály nélkül nincs értelme annak, hogy a bíróság köteles ítéletét a ténykérdésben is indokolni, mert az indokolás csak úgy éri el célját, ha törvényes bizonyítási szabályokra alapított objectiv okokat tüntet fel; továbbá állítják, hogyha a ténykérdésben írásbeli, actaszerű felelkezés van megengedve, az indokolást a felsőbb bíróság csak akkor vizsgálhatja felül helyesen, ha az az előtte is ismert kötött bizonyítási szabályok szerint készült.

3. Ha már most a kötött bizonyítás két rendszerére nézve az eredményeket megkísérlem egybefoglalni: a/ mindenekelőtt azt kell vizsgálnom: képes-e a törvényhozó a sokalaku életviszonyok közt felmerülő ezerféle változatos esetet teljes biztonsággal olyképp vonni néhány általános szabály alá, hogy a vitás perbeli tények és a rendelkezésre álló concret jelenségek és bizonyítékok közt az okozati összefüggés mindig helyre legyen állítható.

Évszázados tapasztalás és egyes államokban - így hazánkban is - az újabb bírósági gyakorlat kétség nélkül kimutatták, hogy a törvényes bizonyítási szabályok erre nem nyújtanak biztos alapot. Bebizonyult, hogy lehetetlen felállítani olyan tételeket, melyek kimerítsenek valamennyi előfordulható eshetőséget és minden körülmények közt kezességet nyújtsanak arra, hogy a bíróság az objectiv bizonyosságot emelje érvényre határozatában. Kiderült, hogy minden olyan kísérlet, a mely a bírót a bizonyítékok mérlegelése körül abstract szabályok által kívánja megkötni, nehezíti az adott esetnek szakszerű megítélését és így tévedésekre szolgáltat alkalmat. Különösen teljesen lehetetlen a jelenségeket olyképpen meghatározni és osztályozni, hogy ez a törvényes szabályozás a bizonyításnál biztos alapul szolgáljon.

Mindezeknél fogva a kötött bizonyítási rendszereket már abból az okból is el kell vetni, mert nem képesek megoldani azt a feladatot, a melyre hivatva volnának; a bíró csak akkor felel-

het meg kifogástalanul nehéz hivatásának, ha a concret eset individualitását s az abban az esetben használt bizonyító eszközöket szabadon mérlegelheti.

A mi különösen a nemleges bizonyítási rendszert illeti, evvel szemben Glaser /Beitragé 15. l./ találóan mutat rá arra, hogy ez a rendszer kiegyenlíthetetlen ellenmondásban szenved. Egyrészt ugyanis arra az alapgondolatra van fektetve, hogy lehetséges és szükséges is a bizonyítékoknak nemcsak minőségét, hanem bizonyító erejét is abstract szabályok által meghatározni és bizik abban, hogy ilyen módon megállapítható lesz a tárgyi igazság; másrészt maga a negatív bizonyítási elmélet kételkedik ennek lehetőségében, mert nem abban keresi a biztosítékot, hogy a bizonyítékok megfelelnek a törvényben megállapított abstract követelményeknek, hanem abban a benyomásban, melyet a bíróra gyakorolnak, tehát végső elemzésében a bírónak ítélő erejében. Ebből folyólag előáll az a visszásság, hogyha az adott esetben a használt bizonyítási eszközök megfelelnek is az összes törvényszerű követelményeknek, a törvényhozó szemében mégis értéktelenek lehetnek, mert nem egyeznek meg a bíró meggyőződésével, a bíró meggyőződése pedig olyan okokra van alapítva, melynek bizonyító erejét a törvény nem ismeri el. Hozzátehetem mindezekhez, hogy a negatív bizonyítási elmélet a gyakorlati alkalmazásban annál kevésbé vált be, mert a bíróságok tagjai a törvényben minimum gyanánt meghatározott bizonyítási anyagot rendszerint elfogadták positiv bizonyíték gyanánt és csak szerfelett nehezen határozták el magukat arra, hogy annak eredményét figyelmen kívül hagyják.

b/ Másodsorban rá kell mutatnom azokra a végzetes eredményekre, a melyekkel a kötött bizonyítási rendszerek a terhelt érdekeire és a személyes szabadságra jártak.

Az inquirens természetesen törekedett arra, hogy valamely positiv bizonyítási eredményt elérhessen, különösen, hogy közvetlen bizonyítékot szerzhessen meg és kivált a rendszer hatálya alatt annyira tulbecsült beismerést kieszközölje.

E végből a kivallatás eltörlése előtt ennek alkalmazásával, később pedig a lelki tortúra, az engedetlenségi büntetések, vizsgálati fogságban tartás stb. által iparkodott a terheltet beismerésre bírni. Ennek természetzerű következménye lett: a vádlottaknak, - akármily ártatlanok voltak is azok - mindenféle sanyargatása, a bűnvádi eljárásnak végnélkül való elhuzása és különösen a hosszadalmas vizsgálati fogság, mely könnyen leplezhető ürügyek alatt voltaképen szintén a beismerés kicsikarását célozta.

A kötött bizonyítási rendszer tehát természetyszerűleg arra vezetett, hogy ártatlan, de gyanuba vett egyénekre a hosszú eljárás tartama alatt a legsúlyosabb bajokat zudítsa és még az érdemleges ítélet hozásánál is - az absolutio ab instanczia vagy a rendkívüli büntetések képtelen intézménye révén - mindenféle hátránnyal halmozza el őket.

c/ A nyomozó per helyébe lépő modern vegyes rendszer egyrészt feleslegessé teszi a kötött bizonyítást az által, hogy a bíróság tagjainak önkényével és teljhatalmával szemben más garantiákat állít fel, másrészt még inkább lehetetlenné teszi a kötött bizonyítás alapgondolatának keresztülvitelét, mert a szóbeli és közvetlen fő tárgyaláson olyan bizonyítási anyagot teremt, a melyre nem lehet alkalmazni a törvénynek szűkkörű szabályait. Helyesen mondja Ullmann /Lb. d. öst. Str. pr. r. 568. l./ hogy a tárgyi igazság elérésére irányuló törekvés szempontjából lényeges a fő tárgyaláson felmerült legjelentéktelenebb körülmény is, ezeket pedig csak akkor lehet felhasználni, ha a bíróság meggyőződése nincsen objectiv szabályokhoz kötve, hanem minden adatot, jelenséget és bizonyítékot - mind önmagában véve, mind a bizonyítás egyéb eredményeivel való összefüggésben - korlátlanul figyelembe vehet és mérlegelhet.

Mindezek alapján kétségtelennek tartom, hogy a kötött bizonyítási rendszerek, melyeknek kidolgozói egyébként is a lehetetlenségnek megoldására vállalkoztak - habár a barbár büntetőjogok végeredményben mégis sajnos következményekre ve-

zetek, korunkban pedig hátráltatják az igazságszolgáltatás legfontosabb céljait és így több okból is elejtendőek.

4, A szabad bizonyítási rendszer azonban - melynek gyakorlati megvalósítása kétségtelenül kívánatos - magában véve csak pusztá jelző, melybe sok mindent lehet belemagyarázni. Különösen a francia Code rendelkezése alapján, a mely az esküdtektől csak a belső meggyőződést kívánta és a mely az 1867. évi május 17-éről 305/I. M.E. sz. a. kibocsátott sajtóeljárás rendeletünk 37-ik §-a értelmében nyomtatvány útján elkövetett bűncselekmények esetében hazánkban is három évtized óta hatályban van, - nagyon sokszor találkozunk azzal a felfogással, mely az esküdtek részére a bizonyítékoknak korlátlanul szabad, önkényes, tetszés szerinti megítélését követeli.

Ez a felfogás egészen helytelen.

A szabad bizonyítás rendszere csupán azt zárja ki, hogy a bíró vagy az esküdt abstract, általános és a törvény által kötelezőnek kijelentett szabályok értelmében legyen köteles ítélni, ellenben legnagyobb mértékben téves a "bizonyítékok szabad mérlegelésének elvét" akkép értelmezni, mintha az megengedné a teljesen korlátlan, ötletszerű, tisztán csak valami bizonytalan ösztönre, sejtelemre vagy homályos, ki nem fejthető érzésre alapított ítélni. Minden józan gondolkozó előtt nyilvánvaló, hogy az igazságot nem lehet csak úgy vaktában eltalálni, hanem valamely tényállítás valóságának, különösen pedig a bűnösség kérdésének eldöntése mindig az emberi értelemnek olyan munkáját teszi szükségessé, melyet csak az észszerű gondolkozásnak, a belátó tapasztalásnak általános szabályai szerint lehet végezni. Mind a szakbíróságnak, mind az esküdtszéknek határozatai tehát csak az értelemnek olyan komoly munkájára alapíthatók, mely nyugodtan vizsgálja a perbeli lényeges tények valóságát vagy valótlanosságát.⁹

Mindezeknél fogva a kötött bizonyítási rendszer hatályának megszűnte nem menti fel sem a bíróságot, sem az esküdteket attól a kötelességtől, hogy minden eléjük utalt ügyben nyugodtan és lel-

kiismeretesen megfontolják: a/ mi a bizonyítás tárgya?; b/ ennek elbírálása végett minő bizonyítási anyag fekszik előttük?; c/ mi a bizonyítás-felvétel eredménye?

A közvetlenség elve /B. P. 324. §./ ugyanis megadja a lehetőséget arra, hogy az eldöntendő ügyben használt bizonyító eszközök útján a bírő és az esküdt minden lényeges tényről teljesen megbízható tudomást szerezzen. A bizonyításfelvétel eredményének megállapításánál bonyolultabb esetekben a bírónak és az esküdtnek mérlegelnie kell: az ügyben használt minden bizonyító eszköznek értékét magában véve, aztán a bizonyító eszköz használatának eredményét és ennek megtörténtével egybe kell vetnie a használt bizonyító eszközökben rejlő bizonyító okok erejét és megfontolás tárgyává kell tennie, hogy a perben lényeges tényeket, illetőleg tényállításokat a lefolytatott bizonyításból előálló bizonyító okok valóknak vagy valótlanoknak tüntetik-e fel? Ennél a mérlegelésnél a bírónak és az esküdtnek józan megfontolással, az észszerű gondolkodásnak, a logikának szabályai és a gyakorlati élettapasztalásnak helyesekül elismert elvei szerint kell eljárniuk. Ilyképen elő fog állani az okoknak egész sora, melyek valamely ténynek illetőleg tényállításnak valósága vagy valóul el nem fogadása mellett szólnak és melyeknek végeredményekben reá kell vezetni mindazokra az okokra is, a melyek a bírót vagy az esküdtet a ténykérdés eldöntésénél vezették. Ez utóbbi körülmény magyarázza meg és igazolja - legalább a szakbíróra nézve - a határozatok indokolásának előírását is, mely kétségtelenné teszi, hogy a bírő homályos érzés, pusztá sejtelen, vagy bizonytalan összbenyomás alapján nem dönthet, hanem az értelemnek komoly munkájára van utalva /B. P. 327. §. 9. pont; 328. §/. A continentalis törvényhozás az esküdtektől nem kívánja ugyan, hogy számot adjanak meggyőződésük okairól; ellenben Angliában a charge-nek az a része, mely a bizonyítás szabályait magyarázza a jury tagjainak, volt a Law of Evidence kifejlődésének forrása és továbbfejlődésének olyan tényezője, a mely az angol esküdtbírói eljárás-

ban egyuttal a határozat indokolását is pótolja.

Nem ellenkezik a szabad bizonyítás rendszerének alapelveivel, hogy e rendszer mellett is legalább részben a törvény határozza meg, hogy milyen bizonyító eszközöket lehet használni, továbbá a törvény szabályozza a bizonyító eljárást és a bizonyítás felvételének módozatait; épen így a törvény rendelkezik arról is, hogy némely bizonyító eszközöket és egyeseket bizonyos alakban nem lehet használni; ellenben érvényre van emelve az a tétel, hogy általában minden tény bizonyítása végett minden megengedett bizonyító eszközzel lehet élni.

c/ Tételes jogunk. - Bp.P.-unk 324. §-ának harmadik bek.-e szerint a bizonyítás eredménye fölött a bíróság a bizonyítékoknak egyenként és egybefüggésükben való gondos mérlegelésével határoz, a 349. §. értelmében pedig az esküdtnek arra tesznek esküt vagy fogadást, hogy mind a vádlott ellen, mind a mellette felhozott bizonyítékokat egyenlő gondossággal és pártatlan lelkiismeretességgel mérlegelik és ebből merített meggyőződésük szerint igazságosan és a törvény értelmében határoznak.

Törvényünk tehát mind a bírót, mind az esküdtet felmenti a bizonyítási szabályoktól, feljogosítja őket arra, hogy meggyőződésüket a használt bizonyító eszközökben foglalt, illetőleg a bizonyító eszköz nélkül is felmerülő bizonyító okok erejének okszerű mérlegelésére alapítsák, azonban a francia forradalmi törvényhozás saját eljárási rendeletünk 37. §-ában említett "belső meggyőződés"/ jelszava helyett az újabb perjogi tudományban elfogadott "conviction raisonnée" elvét emeli érvényre s evvel, - mint a M. i. /538. l./ is kijelenti, - "kifejezést kíván adni annak, hogy nem az önkénykedő szabadság, hanem a gondolkodás és a tapasztalati törvények uralma alatt álló szabadság az, mivel a bíróságot a bizonyítékok mérlegelésénél felruházni kívánja." Ennélfogva törvényünk értelmében a hatóság tagjainak és közegeinek, midőn a bűnygyben határoznak, de különösen a bírónak és az esküdtnek, midőn a bűnygy érdemét eldönik, az értelemnek alapos,

objectív és lelkiismeretes munkáját kell végezniük.

Olyan positív szabályt, mely valamely bizonyító oknak erejét kötelezőleg meghatározná s ezáltal a bíróság, illetőleg az esküdtek meggyőződését megkötné, törvényünk egyáltalában nem tartalmaz. A 332. §. 2. bek.-e általában kijelenti ugyan, hogy a jegyzőkönyv a főtárgyaláson történeteket bizonyítja: de a harmadik bekezdés e részben is megengedi az ellenbizonyítást, s így még ennek a közokiratnak bizonyító ereje sincs meghatározva.

Nem áll ellentétben a szabad bizonyítási rendszer alapelvével, hogy a/ B.P.-unk fontos közérdekbőllo egyes bizonyító eszközök alkalmazását eleve és absolute kizárja, különösen meghatározza, hogy kik nem hallgathatók ki tanukul /204. §./ és kik nem alkalmazhatók szakértők gyanánt /229. §./, továbbá b/ hogy törvényünk - habár csak egyes bizonyító eszközökről rendelkezik, - kivételesen ezek használatának módját is legalább részben, illetőleg bizonyos irányokban szabályozza, illetőleg rendelkezik arról is, hogy valamely bizonyítási eszköz csak bizonyos módon használható.

Ide tartoznak p. azok a rendelkezések, melyekkel a B. P. eldönti, hogy minő okiratokat szabad a főtárgyaláson /313. §./ illetőleg a felebbviteli főtárgyaláson /418. §. harmadik bekezdés/ felolvasni.

A szabad bizonyítás elvéből folyik ellenben, hogy "bizonyítékok elégtelensége vagy meg nem állapíthatása miatt való felmentésnek nincs helye", a mit - tekintettel az 1853. évi osztrák B. P. kötött rendszerének hatálya folytán hazánk területének némely részén ez idő szerint fennálló gyakorlatra, - B.P.-unk 324. §-ának utolsó bekezdése szükségesnek talált kifejezetten kimondani.

4. A meggyőződés keltésének forrásai a bűnvádi eljárásban.

A hatóság-tagja vagy közege, a ki valamely bűnügyben intézkedik, illetőleg a bíró vagy az

esküdt, a ki valamely bűnpert eldönt, négyféle alapon szerezhethet meggyőződést valamely a perben lényeges ténynek valóságáról vagy valótlanságáról.

1. Feltéve, hogy a hatóság tagjának, illetőleg a bírónak vagy esküdtnak ép érzékei vannak, továbbá, hogy lelkiismeretesen, gondosan jár el, legmegbízhatóbb és általában legkívánatosabb, ha a saját érzéki észlelete alapján szerzi a meggyőződését.

Ennek ismét két esete lehet:

a/ Az illető a saját érzékeivel megfigyeli a bűncselekmény elkövetését, a mi p. a rendőri hatóság tagjára, vagy a vizsgálóbíróra a tettenkás esetében /B. P. 142. §./, a bíróra vagy esküdtre nézve pedig azáltal történhetik, hogy valaki a törvényszék vagy esküdttbíró előtt tartott főtárgyaláson /B. P. 333., 334., 337. §§./ illetőleg a kir. tábla előtt tartott felebbviteli főtárgyaláson /418. §./ vagy a törvényszék előtt tartott felebbviteli tárgyaláson /553. §./ a tárgyaló teremben követ el bűncselekményt és ennek tárgyában a bíróság azonnal határozatot hozhat;

b/ a relevans tény az eljáró hatóság tagja, illetőleg a bíró vagy esküdt személyes megfigyelés útján állapítja meg vagy deríti fel, a mit B. P.-unk /p. 225. §. első bek./ birói szemlének nevez. Ez a megjelölés két irányban is szűk, egyrészt, mert nemcsak a bíró, hanem a bűnperben intézkedésre vagy döntésre hivatott bármely hatósági tag és az esküdt is tarthat szemlét, másrészt pedig a megfigyelés nemcsak látás, hanem a hallás, szaglás, izlés vagy tapintás érzéke útján is történhetik.

A most említett első két eset megegyez egymással abban, hogy tulajdonképen nem bizonyítás lesz felvéve; mindkét esetben a bizonyítás feleslegessé válik, mert a mit a bíró saját érzékelvel észlel, azt nem szükséges számára bizonyítani. Ennélfogva a szemlét nem lehet a bizonyító eszközök közé sorolni.¹¹

2. A döntésre hivatott közhivatalnok vagy esküdt meggyőződést szerezhethet a bizonyítandó tényről más egyének nyilatkozata alapján, ha a nyilat-

kozó a bizonyítandó tényt: a/ átélte, b/ annak felmerülhet érzékileg észlelete, vagy c/ olyan tényre nézve, a melynek megfigyeléséhez különleges szakképzettség szükséges, ilyen külön szakértelemmel bíró egyén /szakértő/, a jelenben létező állapotot megállapítja, /leletet vesz fel/ és annak megítélése céljából véleményt nyilvánít.

Az e csoportba tartozó nyilatkozatok a gyakorlati életben nagyon különbözők lehetnek. Ide tartoznak nevezetesen: a/ a felek nyilatkozatai, különösen a terhelt vallomása; b/ a tanúk vallomása, c/ a szemle teljesítésére /p. a B. P. 403. §-a alapján/ kiküldött bírónak szóbeli jelentése; d/ a szakértők véleménye, stb.

3. Meggyőződést kelthetnek bizonyos egyének vagy tárgyak és pedig vagy csupán létezők, vagy bizonyos tulajdonságuk, vagy minőségük által vagy b/ az által, hogy valamely önmagukon kívül eső relevans tényt tanusíthatnak.

a/ Ha akár személyek, akár dolgok egyedül annak bizonyítására lesznek felhasználva, hogy léteznek vagy bizonyos tulajdonsággal bírnak, vagy bizonyos minőséget tüntetnek fel, vagy hogy az illető személy vagy dolog más egyénekhez vagy tárgyakhoz bizonyos viszonyban van, mind-ezekben az esetekben az illető egyén vagy dolog: szemletárgy és a bizonyítás körül a szemlére vonatkozó perjogi elvek nyernek alkalmazást.

b/ A mennyiben a bizonyítás arra irányul, hogy valamely tárgy objective megállapított tartalma által tegyen tanúságot, különösen, ha az illető tárgy valamely rajta kívül fekvő tényt tanusít, akkor a bizonyító eszközt okmányoknak vagy tágabb értelemben vett okiratnak nevezzük. Az okirat azonban lehet szemletárgy is, a szó szorosabb értelmében, midőn t.i. nem az okiratnak tartalma, hanem létezése, minősége vagy más egyénekhez vagy tárgyakhoz való viszonya jön tekintetbe.¹³

A szemle tárgyának bizonyító ereje általában attól függ, hogy a szemletárgy valódi legyen, és ne legyen meghamisítva.

A 2-3. alatti eseteket együttvéve szokás

természetes bizonyítási módoknak nevezni. Mind-ezekben az esetekben a meggyőződés keltése empirikus alapokon nyugszik és - mint minden tapasztalati tény - nem zárja ki a tévedés lehetőségét. /Az e két csoportba tartozó bizonyító eszközöket alább, 7. alatt teszem bővebb fejtegetés tárgyává./

4. Meggyőződésre juthat a hatóság tagja, a bíró vagy az esküdt általa is, hogy valamely általa valónak felismert tényből, mely a bizonyítandó ténynyel logikai összefüggésben áll, ez utóbbinak valóságára vagy valótlanságára következtet. Ez a közvetett, összetett, illetőleg mesterséges bizonyítás /proba arificialis, circumstantial evidence; preuve artificielle, Indicienbeweis/.

A mint ezt dr. Plósz Sándor e tárgyban is uttörő fejtegetéseivel /Perrendtartási jegyzetek II. rész, 81-85. l./ kimutatta, a bizonyítás rendszerint aképen történik, hogy a hatóságnak eljáró tagja, illetőleg a bíró vagy az esküdt a bizonyító eszközből, mely a bizonyító okot tartalmazza, /köznyelven a mely "bizonyítékul szolgál"/, s a melyet a bíró a bizonyításra való felhasználás következtében közvetlenül megfigyelhet, következtet a bizonyítandó ténynek, illetőleg tényállításnak valóságára vagy valótlanságára.¹⁴

Gyakran előfordul azonban, hogy magára azon tényre, illetőleg tényállításra nézve, a melynek valóságától vagy valótlanságától a bünperben valamely intézkedés tétele, vagy határozat hozása, vagy épen az ügynek eldöntése függ, semmi közvetlen bizonyító eszköz nem áll rendelkezésre.

Rendszerint ilyen esetekben állnak elő az igazságügyi hatóságok és az esküdtek elé a legnehezebb problémák és csak jelenségül szolgáló tényekből való következtetés útján lehet a relevans tény, illetőleg tényállítás valósága kérdésében dönteni.

A jelenségül szolgáló tényekből való következtetés útján bizonyítást már Quintilianus óta /Instit. orat. V. l. és 9./ különbözően jelöli meg a doctrina. A modern perjogi irodalomban - bizonyos irányban eltérő jelentménnyel - váltakoz-

va találjuk a közvetett, /indirect/, az összetett és a mesterséges bizonyítás megjelöléseket. /L.p. Geyer a Holtzendorff-féle Handb. I. köt. 210-211. l., Glaser Hb-ja I. köt. 368-379. l./. Az elméleti finom megkülönböztetéseknek tüzetes fejtegetése túlhaladná e dolgozat kereteit s azért legyen szabad az említett fogalom megjelölésére rövidség okáért a "közvetett bizonyítás" kifejezést használnom.

A/ A közvetett bizonyítás már az ó-kor kulturnépeinek büntető törvénykezésében ismeretes volt, azonban a bűnvádi igazságszolgáltatás fejlődésének későbbi évszázadaiban az ítélkezésre hivatott népbíróság vagy szakbíró tagjai korántsem voltak olyan intelligensek és műveltek, hogy a logika szabályai alkalmazásával, bonyolultabb következtetések útján képesek voltak volna eljárni. A mystikus bizonyítási rendszer mellett az istenítélet próbája vagy az eskütársak intézménye útján a vak esetleg döntötte el az ilyen eseteket; a kötött bizonyítási rendszer korában pedig hosszú időn át, /p. a német nyomozó eljárásban egész a XVIII. század végeig/ az a felfogás emelkedett érvényre, hogy közvetlen bizonyíték hiányában a terheltet nem lehet elítélni. Csakhamar felismerésre jutott azonban, hogy e felfogás mellett az eseteknek igen jelentékeny számában a büntető eljárás eredménytelen marad és az igazságot nem lehet kideríteni és így később a nyomozó rendszer megengedte, hogy gyanúok fenforgása esetén a terhelt letartóztatható és a végből, hogy közvetlen bizonyíték megszerzettessék, különböző testi sanyargatásoknak alávethető legyen.¹⁵

A kötött bizonyítás fénykorában egész rendszert dolgoztak ki a végből, hogy minő fajú és mennyi gyanúok elégséges a kivallatás alkalmazására és tortura útján csikarták ki - természetesen sokszor ártatlan egyénből - a megszerzeni óhajtott közvetlen bizonyítékot: a beismerést. Midőn a kivallatás eltörlésével megszűnt ennek a lehetősége, az elmélet és a törvényhozás sokat bibelődött avval, hogy felhasználván az előző századok scholasticismusának idevágó munkálatait

is, jóformán minden egyes bűncselekménynél megkísérelje annak meghatározását, hogy minő gyanúok merülhetnek fel és ezeket miképen kell tekintetbe venni. Csak újabb időben kezdték a közvetett bizonyításnak értékét és használhatóságát általánoságban, elvi szempontokból behatóbb vizsgálat tárgyává tenni, bár a bizonyítási tannak ez a részlete is telve van még controvers kérdésekkel.¹⁶

B/ Kétségtelen azonban, hogy ha nem áll rendelkezésre olyan bizonyító eszköz, a mely bizonyító okot tartalmazna, a bírónak vagy az esküdtnak olyan tényekre kell fektetnie ítéletét, melyekből vagy szükségszerűleg, vagy legalább kisebb-nagyobb valószínűség szerint következtetés vonható azon ténynek, illetőleg tényállitásnak valószínűsége vagy valótlanságára, melytől valamely intézkedéstétele, határozathozás, vagy az állam büntető igényének érvényesítése függ. Ilyen esetben maguk azok a tények, melyek a bűnvádi eljárás szempontjából jelentőséggel bírnak, nem bizonyíthatók, hanem a bizonyítás tárgyai olyan tények lesznek, melyek a bizonyítandó ténynel okozati összefüggésben állanak és melyekből épen ezen okból a bizonyítandó ténynek valódiságára vagy valótlanságára okszerűen következtetni lehet. Ezek: a jelenségek /helyesebben jelenségül szolgáló tények vagy gyanúok, gyanújelek: indicia/.

A közvetett bizonyításnak lényege a következő:

a/ Mindenekelőtt figyelembe kell venni azt a tényt, mely jelenségül szolgál. Ennek bizonyított voltát akár a bizonyító eszközökkel, akár ismét jelenségek útján meg kell állapítani. b/ Ebből a jelenségül szolgáló tényből - közbevetésével valamely alaptételnek, a mely akár a jogi védelem szerint, akár a logikának vagy a természettudományak, vagy az általános élettapasztalásnak stb. szabályai szerint igaz, c/ következtetést kell vonni az eldöntendő ténynek valódiságára vagy valótlanságára, ennél fogva a jelenségül szolgáló tényt a többi fenforgó ténykörülmenyekkel, különösen az összes előzményekkel és a mellékkörülmenyekkel olyan összeköttetésbe kell hozni, a melyhez képest akár a jogi védelem, akár a logika

szabályai, akár az általános élettapasztalás stb. szerint az eldöntendő ténynek, illetőleg tényállitásnak valósága vagy valótlanlansága, vagy mint egyedüli lehetsége, vagy legalább a dolgok rendszer lefolyásának megfelelő gyanánt jelentkezzék.

Közvetett bizonyítás szüksége esetében gyakran több jelenség merül fel és a következtetéseknek egész láncolata válik szükségessé.

Ezen közvetett bizonyítás eredményének megítélése a legnagyobb óvatosságot teszi szükségessé.

A kötött bizonyítási rendszer, mely nagy számban állapította meg a jogi vélelmeket és ezekből kísérelte meg felállítani azokat az alaptételeket, melyekből következtetni lehet, megkísérelte előre abstracte meghatározni a jelenségeknek keletkezési forrásait, fajait, hatályát és bizonyító erejét /l. pl. 1853. évi ausztriai büntető perrendtartás 136-144. és 279. és köv. §-ok/, ez a kísérellet azonban a dolog természeténél fogva nem sikerülhetett.

Általánosságban csak annyit lehet állítani, mikép ahhoz, hogy a közvetett bizonyítás helyes eredményhez vezessen, szükséges: hogy való legyen a jelenségül felhasznált tény és helyesek legyenek a következtetés során felhozott körülmények, valamint maga az egész következtetés is.

A közvetett bizonyításnak meggyőző ereje attól függ, hogy a bizonyító és bizonyítandó tények között szorosabb vagy tágabb-e a logikai összefüggés, továbbá, hogy nem merülnek-e fel olyan ellentétes irányú jelenségek, melyek az indiciumnak bizonyító erejét megdöntik, illetőleg, hogy a jelenségek fenforgását lehet-e más okból is magyarázni.

A mennyiben az utóbbi eset forog fenn, akkor a jelenség bizonyító erejét veszti, esetleg a bizonyítás nem sikerült. Egyébként is az összetett bizonyítás útján a legtöbbször csak kisebb nagyobb valószínűség érhető el. Ha azonban a jelenségeknek olyan nagy száma található össze, vagy ha a jelenség és a bizonyítandó tény között olyan szoros az összefüggés, hogy a következtetés útján megállapított ténynek az ellenkezőjét

nem lehet feltételezni, akkor a valószínűség mind erősebb mérvű lehet; sőt ha a szóban forgó ténynek bekövetkeztét másképp nem lehetséges magyarázni vagy ha a jelenségből való következtetés útján a bizonyítandó tény valósága lehetetlennek mutatkozik, akkor az összetett bizonyításnak eredménye is szükségszerű lesz.¹⁷

C/ B. P.-unk nem tartalmaz semmi kifejezett rendelkezést sem a jelenségekről, sem a közvetett bizonyításról. A szabad bizonyítás elve mellett kétségtelen, hogy jelenségek útján mindent lehet bizonyítani, különösen a bűncselekménynek hibásan u.n. tárgyi tényálladékát is, /ez vitás, p. az angol gyakorlatban/, valamint a jelenségek fenforgását és a belső momentumokat, így különösen a terheltnek szándékát is.

A mennyiben a jelenségül felhozott tény a bűnper eredménye szempontjából olyan irrelevans, akkor arra nézve a bizonyítást a bíróság nem engedheti meg, minthogy haszontalan munkát végezne és elodázná a bűnvádi eljárás befejezését. Hogy azonban valamely jelenség irrelevans-e csakugyan, ezt sokszor nehéz elbírálni.¹⁸

A közvetett bizonyításnál nem szükséges külön bizonyító eljárás lefolytatása, hanem a bizonyítás tulajdonkép csak a hatóság eljáró tagjának, illetőleg az esküdtnak értelmi munkája által megy végbe. A felek azáltal hatnak arra közre, hogy perbeszédeikben méltatják a közvetett bizonyításnak eredményét és kifejtik arra vonatkozó nézeteiket.

A közvetett bizonyítás eredményének megállapításánál a bírónak, illetőleg esküdtnak mérlegelnie kell mindegyik jelenségnek bizonyító erejét önmagában véve, azután értéküket egymáshoz való viszonyukban, végre meg kell állapítani a jelenségekben rejlő bizonyító okoknak erejét és a végeredményt. Ezt a szakbíróság perdöntő határozatának indokolásában /B. P. 328. §./ köteles végezni.

5. A bizonyítás tárgya.¹⁹

A bizonyítás tanának gyakorlati kérdései

közül a legfontosabbak közé tartoznak azok: minő tényeknek, illetőleg tényállításoknak bizonyítása szükséges, megengedett, illetőleg van kizárva; más szóval: mit kell, mit lehet, mit nem kell és mit nem szabad bizonyítani?

A/ Általában véve bizonyítani kell mindazokat a tényeket, és a feleknek mindazon ténybeli állításait, melyeknek valóságosága vagy valótlanosága feltétele annak, hogy az anyagi büntető jognak vagy a büntető perrendtartásnak valamely rendelkezése az eldöntendő konkrét ügyben alkalmazva vagy mellőzve legyen-e, illetőleg a melyektől valamely intézkedés, illetőleg valamely határozat hozása, különösen a per érdemének eldöntése függ.

Ennélfogva a bizonyítás tárgya csak az lehet, a mi akár az anyagi büntető jog, akár a büntető eljárás szempontjából, akár közvetve, akár közvetlenül döntő, illetőleg lényeges. Különösen: az anyagi jog köréből bizonyítani kell mindazt, a mitől a bűncselekmény tényálladékának megállapítása, az egyes tényálladéki ismérvek fenforgásának eldöntése, továbbá a büntetés kiszabása függ, és így az enyhítő vagy súlyosító, illetőleg a mentő vagy minősítő körülményeket is. Perjogi szempontból pedig a bizonyítás tárgyai közé tartoznak: az eljárásnak általános és különös feltételei; továbbá mindaz, a mitől valamely bizonyító eszköznek alkalmazhatása függ; végre a mi egyes perszakoknak /p. vizsgálat, vád alá helyezés/ elrendelésére vagy az ügy érdemleges eldöntésére befolyással bír.

Azt, a mi a perben a határozat hozása szempontjából lényeges, bizonyítani kell nemcsak akkor is, ha már meg történt tény, a múltban felmerült esemény vagy véghezvitt cselekmény, hanem akkor is, ha valamely ez idő szerinti fennálló tényleges állapot, illetőleg valamely állandó, a jelenben létező körülmény.

A bizonyítás tárgya lehet mind a külső tény, mely a külvilágban valamely változást idézett elő /p. a lopott dolog elvétele, az okirat meghamisítása/, mind valamely belső állapot /p. a terheltnek tévedése bizonyos irányban/, továbbá

a czélzat, a szándék és az indok; mindegyik esetben a bizonyítás pozitív vagy negatív irányu lehet.

B/ Nem szükséges bizonyítani:

1. A hatályban levő jogtételeket és jogszabályokat, habár azoktól a határozat hozása függ is. A régi jogi paroemia: "jura novit Curia", a büntető eljárásban is érvényes.

Mindamellettt nincs kizárva, hogy bonyolultabb vagy a büntető jogaitól távolabb fekvő kérdéseknél, vagy a mennyiben külföldi jogszabályok alkalmazása jön kérdésbe /p. a Btk. 12. §-a esetében/ valamelyik fél bizonyítsa a szóba jövő jogszabályok fenállását vagy tartalmát. Ez azonban a félnek nem kötelessége, és különösen, ha a fél nem bizonyítja is az illető jogszabályt, sőt, ha arra nem is hivatkozik, a büntető bírónak kötelessége lesz annak megismerése végett a jogszabályt felkutatni és annak tartalmáról hivatalból is meggyőződést szerezni.

2. Nem kell bizonyítani olyan tényeket, a melyeknek valóságosága már magában véve kétségtelen. Ide sorolhatók:

a/ azok a tények, melyeket a bíró hivatalosan észlelt;

b/ melyeknek valóságát általánosan érvényes /p. fizikai, élettani, stb./ okok alapján bizonyosnak kell tartani; 20

c/ más hatóságoknak olyan intézkedései, melyeket ezek a büntető bírósággal hivatalosan közöltek.

A magánjogi előleges kérdést képező tényeket azonban a bűnperben akkor is kell bizonyítani, ha fenforgásukat a polgári bíróság jogerős ítélettel megállapította. 21

d/ végre az u.n. köztudomású²² és azok a tények, a melyeket a konkrét ügyben határozat hozására hivatott büntető bíróságnak minden eljáró tagja korábbi vagy egyidejűleg hivatalos eljárásában jogerősen megállapított. A mennyiben azonban a tán évek előtt tett hivatalos intézkedések emléke már elmosódott a bíróság emlékezetében, erre nézve bizonyítás szüksége merül fel.

Köztudomásuak azok a tények, melyek vagy általában,²³ vagy legalább bizonyos körben, bizonyos helyen, vagy bizonyos időben²⁴ az emberek legnagyobb része előtt és különösen a határozat hozásra hivatott bíróságnak minden tagja előtt is ismeretesek. Ezeknek bizonyítása teljesen felesleges volna s csak hátráltatná az eljárás befejezését.

A mennyiben a felek közt vitás az, hogy valamely tény köztudomásunak tekinthető-e, a ténynek ilyen minősége tárgyában bizonyításnak nincs helye, hanem a bíróságnak kell döntenie a felett, hogy a szóban forgó tényt bizonyítani kell-e vagy nem. Ha csak a felek vagy egyikük előtt nem ismeretes az illető tény, az emberek legnagyobb része és a bíróság minden tagja előtt azonban ismeretes, akkor bizonyításra nincs szükség.

A bíróság tagjainak magántudomása sohasem minősítheti a szóban forgó tényt köztudomásuvá, tehát sohasem teszi feleslegessé a bizonyítást. Ellenkezőleg az utóbbi esetben a bíróságnak illető tagját a szóban forgó tényre nézve tanu gyanánt kell kihallgatni, a mi azt vonja maga után, hogy ő a B. p. 64. §-a értelmében ki lesz zárva az illető bűnügy elintézéséből s abban sem mint bíró, sem mint jegyzőkönyvvezető nem vehet részt.

3. A büntető bíró az anyagi igazságot kutatja, és ennél fogva - tekintet nélkül a feleknek kifejezett vagy hallgatólagos nyilatkozatára - a bűnperben lényeges minden tényre nézve hivatalból kell megállapítania azt, hogy az való vagy valótlan-e?

A modern continentalis büntetőjognak közjogi természete és a bűnvádi eljárás alapelve feltétlenül kizárják, hogy akár a természetes, akár a törvényes /jogi/ vélelem a bűnperek eldöntésénél alapul vehető legyen és hogy vélelmek helyettesítsék a tények bizonyítását.

Annak, hogy ez a jogelv általános szabály gyanánt kétségtelen, a bűnperben fontos következményei vannak. Így ebből következik, hogy a törvény nem vélelmezi a terheltnek beszámíthatóságát, továbbá, hogy nem szabad vélelmezni miképp az, a ki bűncselekményt követett el, dolose cselekedett, stb.

Mindamellett részben a törvénynek kifejezett rendelkezése, részben a dolog természete, részben a tények rendes lefolyásának észlelete arra az eredményre vezetnek, hogy a bizonyítás szüksége a bűnvádi eljárás során is bizonyos irányban el-esik. Ennek a következményeit a következő főbb irányokban vonhatjuk le:

a/ Az anyagi büntető törvény bizonyos esetekben, nevezetesen Btk.-ünk a 264-265. §§-ok által kizárja az "exceptio veritatis"-t, tehát a törvénynek különleges rendelkezése folytán feleslegessé válik annak bizonyítása, hogy a szóban forgó tény nem való.

b/ Az eljárási szabályok is tartalmaznak olyan rendelkezéseket, melyek következtében valamely bizonyított tényből más tényre kell következtetni, habár ez a következtetés nem folya is a logikának és az emberi tapasztalásnak általános szabályaiból. Így: a B. p. 332. §-ának két első bekezdéséből kétségtelen, hogy a főtárgyalásról szabályszerűen felvett jegyzőkönyv, a mennyiben azt az elnök, a jegyző, esetleg a tolmács aláírták, bizonyítja a főtárgyaláson történeteket, e tárgyban tehát más irányu bizonyításra nincs szükség.

Ugyanez áll általában a közhivatalnokok által hivatalos hatáskörükben, szabályszerűen kiállított közokiratok tartalmára nézve. A bíró nem vélelmezi a közokiratban bizonyított tényt, hanem egyelőre a bizonyításra alkalmasnak fogadja el a közokiratot és ennél fogva valónak tekinti annak tartalmát.

Mindamellett módjában áll egyik-másik félnek, megczáfolni a közokiratnak akár tartalmát, akár valódiságát, /- nevezetesen az ellenbizonyítást a B. p. 332. §-ának harmadik bekezdése a jegyzőkönyv tekintetében kifejezetten is megengedi -/; a mennyiben pedig a bíróságnak - habár nem is a felek előterjesztéséből, hanem bármilyen más elfogadható alapon, - kétsége támad a közokirat valódiságára vagy tartalmára nézve, akkor a való tényállást hivatalból kell megállapítania.

c/ A bűnperben jelentőséggel bíró különböző tényeknek bizonyítása számos esetben a dolgok

rendes lefolyásának gondos megfigyeléséből, a felmerülő esetek nagy többségéből merített általános tapasztalás következtében válik szükségtelemmé. Józan belátással, helyes tapasztalati érzéssel és pontos megfigyelő képességgel bíró esküdtnak vagy bírónak tudnia kell azt, hogy az eldöntendő konkrét ténykérdésben hasonló esetek tulnyomó nagy többségében mi szokott történni. A mennyiben tehát az eseteknek tulnyomó nagy többségében a dolog ép úgy szokott lefolyni, mint az eldöntés alatt álló konkrét esetben, a mennyiben továbbá az ellenkező feltevés mellett semmi ok sem szól, a bíró vagy az esküdt rendszerint elfogadhatja az észlelt ténynek valódiságát a nélkül, hogy a szóban forgó tényre nézve bizonyítást kellene kívánnia.

Ezeket az eseteket a büntető eljárási írók is a magánjogból, illetőleg a polgári perjogból merített analogia alapján a természetes vélelem esetei vagy az Unger által használt előleges /"interim/ igazság" kifejezéssel szokták megjelölni; részemről azonban a bünvádi eljárás szempontjából helyesebbnek tartom azt a körülírást, hogy ilyen tényeket egyelőre nem kell bizonyítani, hacsak valódiságukra nézve kétség nem merül fel.²⁵

Hasonló esetek rendkívül nagy számban merülnek fel a mindennapi bünvádi igazságszolgáltatás terén és kettős szempontból bírnak jelentőséggel.

a/ Fel lehet tenni, hogy azok a tények, melyek mellett a valószínűségnek vagy az általános tapasztalásnak szabályai szólnak, a valóságoknak megfelelnek. Ebből az okból nem szükséges minden egyes esetben bizonyítani p. a terheltnek beszámíthatóságát vagy azt, hogy a beszámítást kizáró okok nem forognak fenn, stb. Valósággal lehetetlenné tenné a büntető törvénykezést, ha mindegyik bűnügyben tüzetesen bizonyítani kellene azt, hogy a terhelt a bűncselekmény elkövetésekor nem volt öntudatlan állapotban, vagy elmebetegsége nem volt megzavarva, továbbá, hogy nem volt kényszerítve ellenállhatatlan erő vagy a Btk. 77. §-ában körülírt fenyegetés által stb. Evvel szemben azonban le-

hetséges, hogy a tételes jogforrás, p. hazánkban az u.n. főbenjáró büntetteknel a B. P. életbelépését megelőzőleg a bírósági gyakorlat - nem a beszámítási képességet tekinti szabálynak, hanem ellenkezőleg mindig kétséget táplál arra nézve, hogy a ki valamely súlyos büntetést követett el, ép elméjü-e.²⁶ A fennebb kifejtettek megfelelően állanak a perjogi szempontból lényegesnek mutató tényekre nézve is.²⁷

Teljesen megváltozik azonban a helyzet, ha kétség merül fel arra nézve: vajjon az eldöntendő konkrét esetben nincs-e eltérés a dolgoknak természetes, rendes lefolyásától.²⁸

Ezekben az esetekben a szóban forgó feltevés egészen elveszti bizonyító erejét és az eldöntendő vitás tényt ép úgy kell bizonyítani, mintha hasonló esetekben nem is folya le a dolog hasonló módon; illetőleg az illető bizonyító eszközre nézve felmerült gyanu következtében, az abban foglalt bizonyító ok teljesen elveszti erejét és a bírónak nem lesz szabad többé semmiféle feltevésből kiindulnia, hanem az eldöntendő lényeges tényre nézve a bizonyítás szüksége merül fel. Ha pedig p. a közokirattal szemben az ellenbizonyítás sikerült, akkor nem a közokirat tartalmát kell bizonyítottnak tekinteni, hanem annak ép az ellenkezőjét.

B/ A fennebb előadottak a bizonyítás szempontjából jelentőséggel bírnak annál fogva is, mert valamely tény gyakran többféle vonatkozásban lényeges, és egyik vonatkozásából következtetni lehet másik vonatkozására.²⁹

A bizonyításnak ezt a módját a doctrina másodlagos bizonyításnak nevezi, és ez annyival inkább lényeges, mert számos esetben szükségtelenné teszi a közvetlen bizonyítást és mind a beszámítási képességnek, mind a tettes tevékenysége és az abból beálló eredmény közti okozati összefüggésnek stb. bizonyítására nézve fontos következményekkel jár. Így abból, hogy a terhelt a konkrét esetben ép úgy cselekedett, mint az épelméjü emberek józan gondolkodás alapján cselekedni szoktak, már magában véve fel lehet tenni

azt, hogy a tettes bír beszámítási képességgel. Ha azonban ehhez még az is hozzájárul, hogy a terheltnek tevékenységében határozottan fel lehet ismerni a bűncselekményre vezető, habár bűnös, de mégis érthető motivumot; továbbá, ha a terhelt a bűncselekmény véghezvitele után olyan magatartást követett, mint az épelméjű emberek, hasonló esetekben követni szoktak, mindezekből ismét következtetni lehet a terheltnek rendes lelki állapotára.

4. Némelyek³⁰ a terheltnek a bizonyítási eljárás alatt tanúsított magatartásából, különösen abból, hogy a terhelt bizonyos irányban nem nyilatkozik, bizonyos dolgokat nem tagad, természetes vélelmeket vonnak le és hallgatólagos beismerést állapítanak meg. Részemről ezt - legalább mint általános tételt, - határozottan kizártnak tartom, mert a terheltnek, valamint a sértetteknek, illetőleg a magánvádlóknak legnagyobb része az alsóbb néposztály tagjaiból kerül ki s legtöbbszörre sem elegendő értelmisége, sem elegendő belátási képessége, sem megfelelő lelki nyugodtsága nincs arra, hogy a reá nézve hátrányos körülményeket higgadtan mérlegelhesse és így nem tehető fel róla, hogy helyzetét és egész magatartásának teljes horderejét helyesen képes megítélni. Ennélfogva a terheltnek vagy a sértettnek hallgatásából semmit sem lehet vélelmezni; hanem a bírónak kötelessége a tényállásnak minden lényeges mozzanatát hivatalból kideríteni és ha a terhelt, illetőleg a sértett bizonyos irányban nem nyilatkozott, arra nézve hozzá kérdést kell intézni. Nézetemet támogatva látom nemcsak a bűnvádi eljárási jog azon alapelve által, mely kizárja a felek rendelkezését és különösen a dispositív beismerés hatályát is, hanem a B.P.-unk 139. §-a által is, mely szerint a terhelt beismerésének megtörténte után is rendszerint meg kell szerezni a terhelt bűnösségének egyéb bizonyítékait is.

C/ Vannak tények, a melyek lényegesek ugyan a bűnper eldöntésére nézve, de a melyek tekintetében a bizonyítás, részben közérdekből, részben különösen méltánylandó magánérdekből, mégis egy-

nesen ki van zárva. Ezek a következők:

1. Azok az esetek, a melyekben a bizonyítást az anyagi büntető törvény vagy a B. P. kizárja. Különösen ilyenek gyanánt említendőek:

a/ rágalmazásnál és becsületsértésnél az exceptio veritatis kizárása a Btk. 264. §-a alapján;

b/ a mennyiben a terhelt bizonyos tényeket a lelkészszel a gyónásban vagy egyébként a titoktartás egyházi kötelessége alatt közölt, vagy védőjével tudatott /B. P. 204. §. 1. és 2. pont/, ezen közlés tartalmát nem szabad bizonyítani.

A B. P. 204. §-ának 1. és 2. pontjai szerint csak a lelkész, illetőleg a védő nem hallgathatók ki arra nézve, a mit a terhelt most említett minőségükben velük közölt. E szerint törvényünk megengedi: a/ magának a közlés tényének, megtörténtének bizonyítását; b/ annak bizonyítását, a mit a lelkész, illetőleg a védő, a terhelttel közöltek. Ha tehát a terhelt - kérdés nélkül, p. saját védelmére - elmondaná a hatóság előtt azt, a mit a szóban forgó alkalommal a lelkésztől vagy a védőtől hallott, - ezt a vallomást a 204. §. alapján nem lehet semmisnek tekinteni;

c/ a hivatali vagy szolgálati titok, kivéve, ha a titoktartás kötelessége alól az illetékes felelbbvaló hatóság - nevezetesen a miniszterekre, a horvát bánra és a legfőbb állami számszékek elnökeire nézve a király, - a közszolgálatban lévő vagy abból kilépett egyént felmentette /B. P. 204. §. 3. pont/.

2. Ki van zárva a bizonyítás köréből mindaz, a mire nézve kétségtelen, hogy lehetetlenség. Ha ennek felismerésére különleges szakismertetek szükségesek, az illető tényre nézve szakértői bizonyításnak van helye.

3. Általában nem szabad bizonyítani semmi olyan tényt, a mely a bűnperben nem lényeges.

Az utóbbi esetekben a bizonyítás nemcsak azért van kizárva, mert felesleges és szükség nélkül csak elhuzná az eljárás befejezését, hanem mert bonyolítaná annak eredményét és nehéz-ző tenni a végleges, érdemleges elbírálást.

Bármily egyszerű legyen is azonban ez a szabály, annak gyakorlati keresztülvitele számos nehézséggel jár. Azt, hogy mi lényeges az ügy eldöntésére nézve, természetesen csak a konkrét esetben lehet megítélni. Ez pedig nem könnyű feladat. Sokszor előlegesen nehéz eldönteni, hogy valamely bizonyításnak eredménye lényeges lesz-e vagy sem, különösen fontos lehet a közvetve lényeges tényeknek bizonyítása.

Mind a felek, mind a bíróság, mely a bűnperben véglegesen dönt a felett, hogy bizonyítást rendeljen-e el vagy azt mellőzze-e, mellőzheti a bizonyítást, ha az adott esetben akár a tárgy természeténél fogva, akár az addigi bizonyítás eredményéhez képest két vagy többféle lehetőség merült fel, azonban mindezek az ügy elbirálása szempontjából jogászilag egyenlő jelentőségűek, vagy ha nem is ez az eset, de a további bizonyítástól nem várható az, hogy az ügyet minden oldalról felderítse. Ez esetben azonban az in dubio pro reo elvénél fogva azt az eshetőséget kell a határozat alapjául venni, a melyik a terhelte nézve kedvezőbb.

6. A bizonyító eszközök és okok megjelölése.

A bizonyítás elrendelése és felvétele.

A büntetőjognak közjogi jellege, valamint a hivatalból való eljárásnak és az anyagi igazság érvényre emelésének elve a bűnvádi eljárásban a bizonyítás tekintetében fontos következményekkel jár.

Ezek elseje az, hogy a bizonyítás elrendelése s a bizonyításfelvétel iránya és terjedelme nem függ a felek indítványaitól, hanem a bűnvádi eljárás során eljáró összes hatóságok és közegek bizonyítást hivatalból is elrendelhetnek, sőt - a mennyiben olyan bizonyításfelvételtől van szó, "melynek elhalasztása az eljárás célját veszélyeztetné", - még vád nélkül is, /B. P. 95. §./ hivatalból elrendelni kötelesek.

A polgári perjognak idevágó tételi és különösen az alaki bizonyítási teherre³¹ vonatko-

zó szabályok a bűnperben nem nyerhetnek alkalmazást.

A büntető per eldöntése egyáltalában nem függhet attól, hogy a felek állítanak-e valamely tényt, és állításuknak támogatása végett megneveznek-e valamely bizonyító eszközt, vagy sem. Ellenkezőleg az anyagi igazságnak megfelelő tényállást a bűnperben az igazságügyi hatóságnak, a felek akaratára való tekintet nélkül, állami organumokkal és szükség esetén kényszerintézkedésekkel is ki kell deríteni.³²

Ezeknél fogva a bűnvádi eljárásban nemcsak a bizonyítás anyagának egybegyűjtése, hanem megjelölése sincsen a felekre bízva, sőt az eljárásnak előkészítő szakában szabály szerint az igazságügyi hatóságok és közegek első sorban, illetőleg hivatalból gyűjtik egybe a bizonyítási anyagot. Nevezetesen: a rendőri hatóságok és közegek kötelesek hivatalból nyomozni a nem magánindítványra üldözendő bűncselekményeket /B. P. 94. §./; A kir. ügyészségnek kötelessége a tudomására jutott bűncselekményeket - és pedig a magánindítványra üldözendőket a magánindítvány előterjesztése után - nyomoztatni /33. és 93. §§./; járásbíróság hatáskörébe utalt ügyben az eljáró bíró teljesíti a szükséges nyomozást /528. §./; a vizsgálóbíró valamint a járásbíróságnak a vizsgálatot teljesítő bírója /110. §./ a nem halasztható nyomozó cselekményeket vád nélkül is teljesíthetik /95. §./; a vizsgálat folyamán pedig hivatalból, indítvány bevétele nélkül is kötelesek a valódi tényállást megállapítani /117. §. első bek./.

Mindazáltal a bűnvádi eljárásnak későbbi szakában a helyzet némileg változik és legalább részben a vádló vagy a terhelt lesz a bizonyítás alanya, vagyis az a perbeli személy, a ki valamely bizonyító eszköznek használata által bizonyít, a mennyiben pedig nem áll módjában az érdekében levő bizonyítékot előterjeszteni, legalább megjelöli a felfogása szerint szükséges bizonyító eszközt és indítványozza a bizonyítás felvételét.

B. P.-unk különösen a vádló elé szab e

részben szoros kötelelességeket, előírván azt, hogy az eljárásnak előbbre haladott szakában a kir. ügyészség és a magánvádló tüzetesen jelöljék meg az általuk érvényesíteni óhajtott bizonyító eszközöket, illetőleg okokat és ezáltal nyujtsanak módot a bíróságnak arra, hogy a határozat hozása alkalmával az ügy állásáról teljes tájékozást szerezhessen magának. Nevezetesen: vizsgálat indítványozása esetében a vádlónak kötelelessége megjelölni az okokat, a melyek alapján a vizsgálat elrendelését kéri, és bemutatni "a bizonyító tárgyakat" is, /104. §. 2. és 3. bek./; a vádiratban pedig meg kell jelölnie a "bizonyítékokat" /255. §. 3. p./, a melyek alapján vádaláshelyezést vagy közvetlen idézést /282. §./ indítványoz. Tekintettel azonban arra, hogy a kir. ügyészség az anyagi igazság érvényre emelésére hivatott olyan közhatóság, a melyre nézve a B. P. 9. §-ának rendelkezése kötelező: ennél fogva nemcsak a terhelő, hanem a mentő bizonyítékokat is elő kell terjesztenie.

Mig azonban e részben törvényünk csak a vádlóra nézve tartalmaz kötelező rendelkezéseket, sokkal szélesebb körben adja meg azt a jogot, hogy a vádló, a terhelt, a sértett, a csatlakozó és a magánfél bizonyításra szolgáló "adatokat", illetőleg bizonyító eszközöket terjeszthessenek elő, illetőleg a mennyiben ez nem áll módjukban, a bizonyítás felvételét indítványozhassák.

Ezt teheti a sértett a vád képviselőjében eljáró kir. ügyészség mellett /50. §./; a csatlakozó /45. §. 3. bek./, a magánfél /51. §./; a kir. ügyészség /92., 119. §§., 129. §. második bek., 288. §§./, a fő- és pótmagánvádló /99. §. első és ut. bek., 119., 129. §. második bek., 276. §. első, 288. §. 532. §. második bek./, a terhelt /100. §. második bek., 103. §. 3. c. pont; 119., 129. §§. második bek., 257., 285. §. harmadik bek., 288., 306. §§. utolsó bek./ és pedig nemcsak a főtárgyaláson felvett bizonyítás befejezéséig, hanem a felek bármelyike és a sértett a bizonyítás felvétele után /314. §./, sőt a felebbezés beadványában, az ellenészrevételekben közvetlenül a másodfoku bíróságnál, illetőleg az az-

előtt tartott főtárgyaláson /393. §., 548. §. utolsó előtti bek./, végre az újrafelvétel indítványozására jogosítottak /447. §/ az újrafelvételi eljárásban /455. §./ is. Járásbíróság hatáskörébe utalt ügyekben a bíróság az idézésben fel is szólítja a feleket, hogy "bizonyítékait" a tárgyalásra magukkal hozzák, vagy kellő időben bejelentsék /530. §./.

A bizonyítás felvétele iránt a most említették értelmében előterjesztett kérelem felett a rendőri hatóság /99. §./, az illető járásbíróság /100. §./, a vizsgálóbíró /105. §./, a vádtanács /129., 262. és 279. §§./ az elsőfokban eljáró bíróság, /272., 280., 393., és 551. §§./, illetőleg az újrafelvétel kérdésében döntő bíróság /454. §./ határoz.

Mindezek azonban semmi irányban sincsenek kötve a feleknek e tárgyban előterjesztett indítványához, hanem a mennyiben a bizonyítás kiegészítésének vagy ismétlésének szükségét látják fenforogni, e tárgyban a vádtanács /262. és 279. §§./, továbbá a főtárgyalás elnöke, illetőleg az első fokban eljáró bíróság /283. §., 287. §. második bek., 288. §. ut. bek. 306., harmadik bek., 314., 322. §-ok, végre az 542. első bek./ valamint a másodfokban eljáró bíróság /272., 380., 402. §§., 421. §. utolsó és 550. §. második bek./ hivatalból intézkedhetnek, sőt a bizonyítás kiegészítése iránt az esküdtek is tehetnek indítványt /351. §./.

Mindezen hatóságok és bíróságok, a mennyiben a bizonyítás felvétele tárgyában határoznak, illetőleg a mennyiben a bizonyítást felveszik, kötelesek mind a vádnak, mind a védelemnek érdekeit egyforma gondossággal szem előtt tartani és érvényre emelni. /B. P. 9., 100. §§./.

A fennebbiekre való tekintettel a bűnvádi eljárásban nem lehet szó a bizonyítási tehernek a felek közti megosztásáról.³³

Mig tehát a római vagy az angol jog szerint a vádlónak kell a terhelő, a terheltnek pedig a mentő bizonyítást végeznie, mig továbbá a középkori mystikus rendszernek alap gondolata szerint a terhelt volt köteles magát tisztázni az ellene

felmerült gyanu tekintetében, ezekkel szemben B. P.-unk értelmében a végből, hogy a terheltnek egyéni jogai korlátozhatók legyenek és különösen, hogy bűnössége meg legyen állapítható, a bűncselekménynek nyomatékos gyanuját vagy éppen annak elkövetését a vádlónak, illetőleg az állam igazságügyi hatóságának kell bizonyítaniok. Míg ez a bizonyítás nem sikerült, mindaddig a terhelt ellen az eljárás meg nem indítható, illetőleg egyéni jogai nem korlátozhatók, különösen pedig nem lehet őt elítélni. Ebben az értelemben a vádlónak áll érdekében bizonyítani mindazt, a mi az állam büntetési igényének megállapítására szükséges, nevezetesen: a bűncselekmény általános és különleges tényálladákhöz tartozó körülményeket, valamint a terheltnek bűnösségét.

Ellenben, ha a bűncselekmény fenforgása meg van állapítva, de a terhelt olyan tényeket hoz fel, melyek a büntetendőséget részben vagy egészben megszüntetik, vagy enyhébb bűncselekmény fenforgására mutatnak, vagy ha a terhelt enyhítő körülményekre utal, mindezekre nézve a védelemnek áll érdekében a bizonyítás, melyet azonban az eljáró igazságügyi hatóságnak vagy bíróságnak kell hivatalból is kiegészítenie az anyagi igazság érdekében.

Ha aztán kétséges marad, hogy a terhelt követte-e el a bűncselekményt, vagy hogy van-e beszámítási képessége, az "in dubio mitius" elvénél fogva fel kell őt menteni, ha ellenben nem sikerül bizonyítani az általa felhozott, beszámítást kizáró vagy a büntetendőséget megszüntető körülményt p. azt, hogy a bűncselekmény elévült, vagy hogy a terhelt kellő időben önként elállott a kísérlettől; akkor az anyagi törvény alkalmazásának szüksége áll elő.³⁴

II. Ámbár a bizonyítási jogban azelőtt anyyira elterjedt scholasticus felosztások a szabad bizonyítás rendszere mellett ma már jelentőségüket veszítették, - mindamellett a bizonyítás fő irányainak tárgyalása ma is gyakorlati jelentőséggel bír.

Ugyanis B. P.-unknak 9. és 100. §-aiból is kitűnik, hogy maga törvényünk is gyakorlati je-

lentőségűnek tekinti a bizonyításnak azt az irányát, amely a gyanúsított, illetőleg terhelt érdekében szükséges bizonyítékok megszerzését célozza. Evvel szemben természetesen számításba kell venni a vádat támogató bizonyítási anyag beszerzésére irányuló perbeli tevékenységet is. Ebből kiindulva, vagyis a terheltnek helyzetét véve alapul, megkülönböztetünk: terhelő és mentő bizonyítást.

a/ Terhelő bizonyítás, illetőleg bizonyítás a vád érdekében mindaz, ami az egyes tényálladáki ismérvek, mint a minősítő és súlyosító körülményeknek kimutatását célozza.

b/ Mentő, vagyis a védelem érdekeinek előmozdítására irányuló bizonyítás többféle lehet:

- A mentő bizonyítás ugyanis első sorban megcáfolni igyekszik a terhelő bizonyítás anyagát; megtámadja vagy megerősíteni törekszik a főbizonyítás tárgyát tevő tények valóságát /ez az ellenbizonyítás szorosabb értelemben; más-kép direkt ellenbizonyítás/;

- A védelem elismerheti a főbizonyítás valóságát, vagy pedig abból indulhat ki, hogy teljesen közömbös: vajjon a főbizonyítás tárgyát tevő tények valók-e vagy valótlanok, mert azok mellett a védelem olyan tényeket tud bizonyítani, amelyek a főbizonyítás anyagát megfosztják hatályától. Ez az ügynevezett indirekt ellenbizonyítás.³⁵

- Megtörténhetik, hogy a védelem beismeri a vád állításait és bizonyítékainak valóságát, azonban enyhítő vagy mentő körülményeket vagyis olyan tényeket bizonyít, amelyek akkor is, ha a vád részéről előterjesztett bizonyítási anyag megfelel a valóságnak, alkalmasak arra, hogy a terhelt javára kedvező ítélet hozására szolgáljanak alapul.

Végre megtörténhetik, hogy a vád és a védelem részéről kifejtett bizonyítási tevékenység több irányban áll szemben egymással, p. a vádló a terhelt által szolgáltatott ellenbizonyítással szemben újabb ellenbizonyítást végez.³⁶

A terhelő bizonyítás nem sikerültének per-jogi következménye, hogy a terheltet fel kell

menteni; ellenben az, hogy a mentő bizonyítás nem sikerül, még arra sem szolgáltatathat alapot, hogy jelenség legyen a terhelt bűnössége mellett.

III. A bizonyításfelvétel valamely bizonyító eszköz használata abban az irányban és alakban, a mint azt a törvény meghatározza, illetőleg a mint az az illető bizonyító eszköz természetének megfelel, tehát p. a magánvádoló-sérftettnek vagy a tanúnak kihallgatása, az okirat felolvasása stb.³⁷

A büntető törvénykezés különleges jellegének másik következménye az, hogy a bizonyításfelvétel a bűnperben nincs valamely perszakra szorítva, hanem annak - kivéve a Curia előtt tartott tárgyalást, melynek keretéből a B. P. 436. §-ának harmadik bek.-e a bizonyításfelvételt kifejezetten kizárja, - az egész bűnvádi eljárás alatt van helye.

A bűnvádi igazságszolgáltatásnak közjogi jellege mellett természetes az is, hogy a bizonyításfelvétel mindig az igazságügyi hatóságnak vagy a bíróságnak eljáró tagja részére történik.

A közvetlenség elve, melyet az ítélelhozás szakára nézve a B. P. 324. §-ának első bekezdése praegnansan kidomborít, - megkivánná azt is, hogy a bizonyítás mindig az intézkedésre vagy a határozat hozására hivatott igazságügyi hatóság előtt legyen felvéve. Minthogy azonban a bizonyításfelvétel elmulasztása vagy elhalasztása esetén gyakran attól kell tartani, hogy a késedelem a bűnvádi eljárás célját veszélyeztetné; minthogy továbbá a törvényszékek és az esküdtbíróságok hatáskörébe utalt ügyekben a bizonyításfelvétel eredményétől az előkészítő és a közbenső eljárás alatt is különböző intézkedések és határozatok függnék: ezeknél fogva a bűnvádi eljárás során előkészítő bizonyításfelvételre is szükség van, sőt a bűnvádi eljárásnak előkészítő része: a nyomozás és a vizsgálat ugyszólván kizárólag bizonyításfelvételből áll. Ennek célja nagyon különböző lehet, /P. annak eldöntése: vajjon lehet-e intézkedni a terheltnek előzetes letartóztatása iránt/. Egyes perszakokra nézve a bizonyításfelvétel célját maga a B. P., - így a nyomozás te-

kintetében a 83., a vizsgálatra nézve a 102. §. - határozza meg.

A vádirat ellen beadott kifogások tárgyalása végett a vádtanács előtt tartott tárgyaláson, valamint a főtárgyalás előkészítésének szakában bizonyítás csak annyiban vehető fel, hogy a vádtanács tagjai /261. §. ötödik bek./; illetőleg a főtárgyalás elnöke /285. §. harmadik bek./ a terheltet kihallgatják.

Az előkészítő és a közbenső eljárás alatt a bizonyításfelvétel csak a 125., 126. és a 287. §-ok eseteiben történik a közvetlenség s az ügyfélnyilvánosság elvei szerint, illetőleg a 125. és 126. §-ok eseteiben contradictorie is.

Tüzetesen szabályozzák a bizonyításfelvétel módozatait és részleteit a főtárgyalásra nézve a 306-313. §-ok, az esküdtbíróság előtt tartott főtárgyalás tekintetében - a most hivatkozott §-okon felül, - a 350-351. és 573., a tábla előtt - hol bizonyítás csak kivételesen /l. 402-403. §-ok/ lesz felvéve - a 419. és köv. §-ok. - A járásbírósi tárgyalásra nézve az 541. és 542. §-ok, a törvényszék előtt tartott felelbbviteli tárgyalás tekintetében pedig az 551-553. §-ok rendelkeznek.

Lábjegyzetek:

1. A részletekre nézve l. e sorok írójának a kommentár I. köt. 167-183. lapjain foglalt fejtegetéseit.
2. V.ö. Frank id. m. II. r. 151.1. - Csemegi Károly, A bűnvádi eljárás megindításának feltételei. M. Igazságügy XVIII. kötet /1882./ 279-292. l. - Plósz, Perrendtartási jegyzetek II. rész 64. és köv. l. Garsonnet id.m. 295-298.1. - Glaser, Hb. I.kö-

339. és köv. l. - Canstien, Die Grundlagen des Beweisrechts /Berlin, 1880./ Rupp Der Beweis, 99. és köv.l.

3. V.ö. e részben dr. Plósz Sándor alapvető fejtegetéseit. Perrendtartási jegyzetei. H. rész 81. és köv., 85. és köv.l.
4. V.ö. John Stuart Mill: "Inductiv Logika" 1. rész, 22. fejezet; Glaser Hb. I.kötet, 839-858. lap.
5. Bauer szerint /Theorie des Anzeigenbeweises. Abhandlungen III. kötet, 3-4.lap/. "jogi bizonyosság csak akkor forog fenn, ha általánosan érvényes objectiv bizonyítási szabályok léteznek, melyek alkalmasak minden elfogulatlan egyént meggyőzni és a melyekről a bíró önmagának is, másnak is számot adhat. Egyéni vélekedés /subjectives Führwahrhalten/ ellenben olyan okokon alapszik, melyek alkalmasak ugyan az egyesek egyéni meggyőződését befolyásolni, de nem nyugszanak biztos, határozott öntudaton és pontosan meg nem jelölhetők."
6. Nevezetesen: csekély súlyú bűncselekmény vádja esetén nem rendelhető el az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság, ha valószínű, hogy azok az előreláthatólag megállapítandó szabadságvesztés büntetésnél hosszabb ideig tartának /149. §. utolsó bek./; valószínűség alapján házkutatás /174. §./ és személymotosítás /176. §. második bek./ fogatosíthatók; a tanúságtétel megtagadásának oka eskü által is valószínűvé tehető /209. §./; az igazolásnak valószínűsítés esetén hely adandó /466. §./; büntető parancs magánegyen feljelentése avagy vádindítványa alapján is kibocsátható, ha a terhelt bűnössége valószínűvé van téve /532. §. második bek./
7. V.ö. Geyer a Holtzendorff-féle Handb. I. köt. 207.l.; Ugyanó Lb. 703. l.; John kommentar I. köt. 345-347. s 358. és köv. l.; Kries Lb.

344-345.l.; Ullmann Lb. des östr. Str. pr.r. 584.l.; Ugyanó Lb. d. deutschen Str. pr. r. 335.l.; Löwe Hellveg Kommentar 8-ik kiad. /Berlin 1894./ 272-273.l.; Bennecke Lb. 294-297.l.; Birkmeyer Str. pr.r. 412.l.

8. V.ö. e részben Csemegi id.ért. M. Igazságügy XVIII.köt. 290.l. és edvi Illés Károly fejtegetéseit a B. P. 1.§-hoz 5-7. alatt, e kommentár I.köt. 215-216.l.
9. L. még Csemegi-nek becses fejtegetését id. ért. a M. Igazságügy XVIII. köt. 287. és köv. l.
10. L. az e kötet 32-39., továbbá 99-100. lapjain foglalt M.i.-t és magyarázatot.
11. Irodalmunkban /l.p. Fayer a B.P. vezérfonála 155.l./ elterjedt az ellenkező felfogás.
12. P. a védő a bíróság előtt bemutatja azt az okiratot, melynek jogtalan megsemmisítése /Btk.406. §./; vagy megrongálása /Btk. 420. §./ miatt folyik a bűnvádi eljárás; vagy ha a bíróság megvizsgálja a sértettet: vajjon a testi sértés következtében feltűnően eltorzított-e, illetőleg, ha a szakértők győződnek meg a felől: vajjon a sértett képes-e rendes foglalkozásának folytatására /Btk. 303.§./, vagy ha a hatóság tagja meggyőződik arról, hogy a temetőben lévő sírmlék csakugyan meg van-e rongálva vagy el van-e pusztítva /Btk. 420. §./.
13. P. az eljárás okirathamisítás miatt foly ~~és~~ azt kell eldönteni, hogy az okirat ~~egészben~~ vagy részben meg van-e hamisítva? A polgári perekre nézve v.ö. dr. Plósz Sándornak alapvető és beható fejtegetéseit fennebb id. értekezésében /Magyar Igazságügy XXVI. köt. 341-346.l./ L. bővebben a 7. II. alatt kifejtetteket.

14. Plósz S. fejtegetéseivel megegyezően fejti ki e kérdést dr. Magyary Géza id.m. 241. és köv.l.; v.ö. különösen Carrara A büntető jogtudomány programja. II.köt. 904.§., s ezenfelül Pauler id.m. II.köt. 447-455.l.; Csemegi id.ért. M.J. XVIII.köt. 280. és köv.; Finkey Ferencz id.m. 214. és köv.l.; Stephen A general view of the criminal law 2-d. edition /London 1890/ 203. és köv.; Wills An essay on the principles of circumstantial evidence /4. ed. London 1862/ Stephen General view VII.fej. 265. és köv.l. Taylor id.m., 54-61., 95-103., 122., 169-171. §§., Bentham-Dumont Theorie des gerichtlichen Beweises /Berlin 1838./ 170-233.; Geyer: a Holtzendorff-féle Hb. I.köt. 210-211., 302-304.l.; Glaser Hb. I.köt. 368. és köv., 736-747.l.; U.ö. Beiträge 104-193. John Die St.pr.o. erläutert I.köt. 464. és köv.; Kries Lb. 332. és köv.; Bennecke Lb. 299-300.; Ullmann Lb. 593-594.; és köv.; 223-227.l.; Rulf Der Strafprocess 205-206.l.
15. V.ö. e kommentár I. köt. 145. és köv.l.
16. V.ö. többek között Csemegi id.ért. M. Igazságügy, XVIII. köt. 280. és köv. l., Glaser Hb. I. köt. 736-743.l.
17. Ha p. bebizonyul; hogy a terhelt a bűncselekmény elkövetésének kétségtelenül megállapított időpontjában a tett színhelyétől távol fekvő letartóztatási intézetben büntetését töltötte és a letartóztató intézetből nem távozhatott, akkor lehetetlen, hogy ő követte legyen el a bűncselekményt.
18. P. általánosságban véve közömbös, hogy a terhelt már követett-e el hasonló természetű bűncselekményt, de néha - p. szokásszerű tolvajoknál - ez is figyelembe jöhető jelenség lehet.

19. Dr. Plósz Sándor egyetemi előadásai II. füzet 65-71.l.; Ullmann Lb. d.öst. Str.p.r. 582-583. l.; Dr.Vargha Gyula Das Strafprocessrecht 175. és köv. l.; Rulf Dr öst. Strafprocess 195-197. l.; Zachariae Handbuch II.köt. 419. és köv.l.; John Das deutsche Strafprocessrecht 2-ik kiad. /Lipcse 1882/ 41. és köv.l.; Binding Grundriss des d. Strafprocessrechts 2-ik kiad. /Lipcse 1886/ 115. és köv.l.; Glaser Beiträge zur Lehre vom Beweis 84-85.l.; Glaser Handb. des Strafprocesses I.köt. 358-363.l.; Rintelen Der Strafprocess 85. és köv.l.; Kries Lehrbuch 332-341.l.; Bennecke Lehrb. 273. és köv.l.; Ullmann Lb. 329-332.l.; Birkmeyer Strafprocessrecht 398. és köv.l.
20. P. ha hivatalos adatokkal minden kétségen kívül be van bizonyítva, hogy A. éveken át és megszakítás nélkül Amerikában, felesége pedig ez idő alatt szakadatlanul Magyarországon tartózkodott; továbbá, ha bizonyítva van, hogy A. neje több mint egy évvel férjének Amerikába utazása után gyermeket szült, akkor bizonyítottnak kell venni azt is, hogy A. neje házasságtörést követett el.
21. L. bővebben a B. P. miniszteri indokolását és Edvi-Illés Károly fejtegetéseit a B. P. magyarázata /Budapest 1898/ I.kötet 241-243. és 245-250.l.
22. A "notorietas" fogalmának keletkezése saját-szerű tévedéssel kapcsolatos. A római jogban a "matoria" egyes alsóbbrendű közbiztonsági közegeknek írásbeli feljelentései voltak a tudomásunkra jutott bűncselekményekről. Ezt a szót azonban a XII. században és a XIII. század elején egyes bolognai glossatorok a nyilvánvántartó /tulajdonképen "manifesta"/, illetőleg köztudomásu büntettekre vitték át. /L. Biener, Beiträge zur Geschichte des Inquisitionsprocesses, Lipcse, 1827, 78. és köv.l./ Az újabb irodalomból v.ö. Kries Lehrbuch 339-341.l.; Birkmeyer Lehrbuch 400-401.l.;

Magyary Géza id.m. 224-227.1. - B.p.-unk e tárgyban semmi rendelkezést nem tartalmaz.

23. Idesorolhatók nagyobb jelentőségű, világtörténelmi események, továbbá a természetnek bizonyos tünetei, melyeket minden ember ismer.
24. P. hogy az ítélőbiróság székhelyén néhány hóval az itélethozás előtt nagy tűzvész vagy árvíz volt.
25. P. ha egy vagyontalan falusi napszámos, ki- nek a téli hónapokban nincs rendes keresetforrása, a nagy hidegben, az erdőről több ízben fát lop és azt főzésre vagy fűtésre felhasználja, a bíró rendszerint felteheti, hogy az illető öntudatosan cselekedett és hogy őt tevékenységében jogtalan eltulajdonítási célzat vezette. Ennélfogva, feltéve, hogy a bíró előtt a tárgyalás folyamán semmi kétség sem merült fel arra nézve, hogy a terheltnek ép az elméje, vagy hogy az eltulajdonítási célzat ki volna zárva, akkor rendszerint nem lesz szükséges, az illetőnek sem beszámítási képességét, sem vele szemben az eltulajdonítási célzatot külön bizonyítani.
26. V.ö. a kir. Csupiának 1898 augusztus 3-án 6824.sz.a. hozott határozatát Ü.L. melléklete 1898.évf. 36.sz. 4.1.
27. A bíróság pl. egyelőre, t.i. míg kétség nem merült fel, kiindulhat abból a feltevésből, hogy az a tanu, a kit megidézett és a kinek személyi adatai megegyeznek a bűnügyi iratokban foglaltakkal, azonos avval az egyénnel, a kinek vallomására szükség van, pedig lehetséges, hogy csak hasonló nevű egyén jelent meg; vagy a bíróság pl. elfogadhatja, hogy a produkált közokirat való, habár meghamisításának lehetősége absolute nincs kizárva.

28. Pl. ha gyanu támad arra nézve, hogy a megjelent egyén nem az, a kit megidéztek, vagy az előterjesztett közokiratnak tartalma nem felel meg a valóságnak, vagy maga a közokirat meg van hamisítva, stb.
29. Pl. ha a fennebb említettem példában a falusi napszámos a tűzifát az erdőből haza viszi és arra a helyre teszi, a hol tűzifáját tartani szokta, evvel nemcsak az erdei kihágás tényálladákhöz szükséges elvétele, /apprehensio/, van bizonyítva, hanem egyúttal az eltulajdonítás célzata is. Hasonlóképpen, ha pl. egy csavargó egy botot vagy esernyőt talál az országuton és ámbár tudja, hogy az kié, azt mégis hetekig magánál tartja, akkor ezen magatartásából kétségtelenül lehet következtetni eltulajdonítási célzatára.
30. L. Kries Lb. 338.1., Glaser Hb. I.köt. 360-361.1.
31. Míg a formális bizonyítási rendszer szerint a bizonyítást mindegyik fél, különösen pedig a panaszlott jogának tekintették /v.ö. bizonyítási jog fejlődése a 484. és köv.1./ addig a modern polgári perjog értelmében a bizonyítás kötelesség s nagy gyakorlati horderővel bír annak eldöntése: kit terhel a bizonyítás? V.ö. a dr. Plósz Sándor előadásai után készült perrendtartási jegyzetek. II.r.71.és köv.1.; dr. Magyary Géza id. m. 218-229., 231-237.1. E kérdéssel már a római remek jogászok /Dig. 22. 3. 2. 21. és 25./ továbbá a császárok constitutiói /C. 4. 19. 23./ majd a glossatorok is sokat foglalkoztak. Jelenleg a doctrina a polgári perjog szempontjából a bizonyítási tehernek két főfaját különbözteti meg: a/ alaki bizonyítási teher alatt a feleknek azt a kötelességét értik, hogy igényük elvesztének terhe alatt az igényüket támogató tényeket vagy bizonyítsák vagy legalább is olyképen jelöljék meg, hogy azokra nézve a bíró bizo-

nyitást vehessen fel, b/ ellenben az anyagi bizonyítási teher azt éri, a kinek hátrányára szolgál az, ha a perben lényeges valamely tényre nézve, egyáltalán nem merül fel bizonyíték, vagy ha az e tárgyban megkísérlett bizonyítás eredménytelen, különösen ha a szóban forgó tény kétséges marad, vagy ha ellenkezője lesz bizonyítva.

32. V.ö. e kommentár I. kötetének 167. és köv. lapjain foglalt fejtegetéseket.
33. L. a helyes nézetet a B. P. miniszteri indokolásának 337-338. lapjain is.
34. A fennebbiekre nézve v.ö. Spohr Das Beseisinteresse in Strafsachen /Giessen 1894/; továbbá M.i. 337-338., Pauler id.m. 425 és köv., Geyer a Holtsendörff-féle Hb. I. köt. 216., U.ö. Lb. 710-712.1.; Glaser Hb. I.köt. 364-365., U.ö. Beiträge 85-103., John Kommentár I.köt. 492., Bennecke Lb. 288-293., Kries Lb. 341. és köv., Ullmann Lb. d. deutschen Str. pr. 332. 334., Birkmeyer D.Str. pr.r. 85. és 94.1., Rulf Der Strafprocess 196-197., Ullmann Lb. des öst. Str. pr. 587-589.1.
35. P. ha a védelem a beszámítást vagy a bünvádi eljárás megindítását kizáró okot bizonyít.
36. Ilyen eset volna az, ha a vádló a terheltnek alibi-bizonyítását czáfolja meg.
37. Szlemenics Fenyítő törvény 4-ik kiad. Ökröss Bálinttól Pest 1865. 198. és köv.1.; dr. Pauler Ivadar Bjoctan II.köt. 3-ik kiad. Pest 1873. 407. és köv.1.; Székács Ferencz M.btó eljárás kézikönyve /2-ik kiad. Budapest 1887/ 69-73.1.; dr. Fayer László A m. bünvádi eljárás mai érvényében, 2-ik kiadás, Budapest, 1887, 195-209.1.; dr. Finkey Ferencz A m. btó eljárás tankönyve /Budapest, 1899/, 337-343., 369-370., 412-415., 473-474.,

481-482. l.; Fayer A m. B. P. vezérfonala, Budapest 1899, különösen 217-228. l.